ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Խնդրում ենք „Մշակի“ բաժանորդներին շուտով վճարել մեզ իրանց վրա մնացած թէ ներկայ և թէ անցեալ տարվայ ապառիկները:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բժիշկ կանայք:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Թիւրքիա: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ղարաբաղի աստղագէտը:

ԲԺԻՇԿ ԿԱՆԱՅՔ

Ռուսաց մամուլը շարունակում է վիճաբանութիւնը կանանց սեռի բժշկական ուսման մասին: Ազատամիտ մամուլը ցոյց է տալիս որքան օգտաւէտ է տուել հայրենիքին ռուս բժիշկ-կինը թէ վերջին ռուս-թիւրքաց պատերազմի ժամանակ և թէ խաղաղ ժամանակ զէմստվօի ծառայութեան մէջ: Ընդհակառակն, յետադէմ, խաւարասէր մամուլը գտնում է թէ կնոջ համար բժշկականութիւն սովորելը անբարոյականութիւն է: կատկօվլին պատասխանում են հետեւալը. „մի՞թէ երբ հիւանդ կինը կամ օրիորդը կանչում է իր անկողնու մօտ տղամարդ բժշկին և իրան հետազօտել է տալիս տղամարդու ձեռքով, դա բարոյական է, իսկ եթէ հիւանդ կինը կամ օրիորդը դիմի կին-բժշկի օգնութեանը,—դա անբարոյական կը լինի:“

Եւ ճշմարիտ, շատ անգամ կանայք, մանաւանդ օրիորդներ, հիւանդանալով, ամաչում են դիմել տղամարդ-բժիշկներին, բայց կը նախապատվէին դիմել կին-բժիշկներին:

Բժիշկ կանայք մեծ մասամբ ընտրում են իրանց համար, որպէս մասնագիտութիւն, կանանց և երեխաների հիւանդութիւններ:

Այժմ, երբ կառավարութիւնը յայտնեց, թէ պէտք է փակի կանանց բժշկական կուրսերը Ս. Պետերբուրգում, պատճառ բերելով նիւթական միջոցների պակասութիւնը, ռուս հասարակութիւնը սկսեց հանգանակութիւններ հաւաքել այդ կուրսերը պահպանելու համար:

Բայց այդ հանգանակութիւնները անաջող եղան: Միայն այժմ հեռագիրը հաղորդում է որ մի հարուստ ռուս կին Մոսկվայում, որ ներկայացուցիչ է մի մեծ առևտրական տան, նուիրել է մի նշանաւոր գումար կանանց բժշկական կուրսերի օգտին: Դեռ ևս ոչ տիկնոջ անունն է յայտնի, ոչ էլ նրա նուիրած փողի քանակութիւնը:

Եւ հետզհետէ ռուսաց հասարակական կարծիքը սկսում է յայտնվել յօգուտ կանանց բժշկական կուրսերի պահպանութեան: Պօլտավայի նահանգի բժիշկների ժողովը այս օրերս գումարվելով հետևեալ վճիռներ կայացրեց: 1) ժողովը միաձայն կերպով նպատակայարմար է համարում հրաւիրել կին-բժիշկներին զէմստվօի բժշկական ծառայութեան մէջ, 2) ժողովը երեսուն ձայների մեծամասնութեամբ մէկի դէմ, որոշեց խնդրել նահանգական զէմստվօին որ սա ճանաչի կանանց զէմստվօի—բժշկական ծառայութեան մէջ ընդունելու անհրաժեշտութիւնը:

Այդ տեղեկութիւնները մենք քաղեցինք „Գօլօս“ լրագրից: Նոյն լրագիրը հաղորդում է և մի այլ հետաքրքիր տեղեկութիւն կին-բժիշկների մասին, քաղելով այդ տեղեկութիւնը „Սորանա“ շաբաթաթերթից: Ֆինլանդիայի Վազա քաղաքի քաղաքային վարչութիւնը այս օրերս վճռեց ընդունել, որպէս քաղաքային բժիշկ, Բօզինա Գէյկէլ անունով մի օրիորդին, որ իր բժշկական ուսումը աւարտել է Ալէքսանդրեան (Հէլսինգֆօրսի) համալսարանի բժշկական ֆակուլտէտում:

Ինչպէս երևում է, հասարակական կարծիքը Ռուսաստանում աւելի և աւելի որոշ կերպով յայտնվում է յօգուտ կանանց սեռի բժշկական ուսման անհրաժեշտութեան: Այդ մասին չէ կարելի չուրախանալ, քանի որ անկարելի է չը խոստովանել, որ կին-բժիշկը իր որոշ դեր ունի հասարակութեան մէջ և նրա գոյութիւնը անհրաժեշտ է մանաւանդ իր հիւանդ քոյրերին և նոյնպէս հիւանդ մանուկներին բժշկական օգնութիւն հասցնելու համար:

Ոչ մի բժիշկ չէ կարող այն քնքշութեամբ հոգալ հիւանդ կնոջ և մանուկների մասին, որքան կինը, ոչ մի բժիշկ չէ կարող այնքան լաւ հասկանալ կանացի հիւանդութիւնները, որքան իրանք կանայք:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ ստացած մի մասնաւոր նամակից քաղում ենք հետևեալ կտորը: «Այստեղի համալսարանի հայ ուսանողները բոլորը իդէալիստներ են: Նրանք կեանքը չեն ճանաչում և քանի այստեղ են, երազական գաղափարներ ունեն այն ժողովրդի մասին, որի շրջանում պէտք է գործեն,

---

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՍՏՂԱԳԷՏԸ

VIII

ՇԱՏ ԽՈՍՏԱՑՈՂԸ

Մեր խեղճ կալանաւորները, որոնք տանջվում էին վիրապի մէջ, ազատվեցան: Դեռ կէսօր չէր եղած, նրանց կանչեցին մէլիքի մօտ:

Նա սիրով ընդունեց նրանց, խնդրեց մոռանալ բոլոր անցածը, և յայտնեց Ջումշուդին իր մշտական բարեկամութիւնը, ասելով.

—Ներիր ինձ, սիրելի Ջումշուդ, իմ բարկութեան համար: Ես, արդարև, վիրաւորեցի քեզ, բայց պէտք է գիտենաս, որ դու ինքդ առիթ տուեցիր...: Ինձ այժմ սաստիկ ցաւ է պատճառում, մտածելով, որ կրկին պիտի սկսվի մեր երկրում ներքին պատերազմը, որը այժմ բոլորովին անխուսափելի է դարձել: Նստիր, Ջումշուդ, այդ մասին աւելի մանրամասնաբար պիտի խօսեմ քեզ հետ:

Ջումշուդը նստեց, ասելով.

—Ոչ թէ ձեզ, այլ ինձ, հօրեղբայր, պէտք է ներողութիւն խնդրել. ես այնքան յանցաւոր եմ ձեր առջև, որ չը գիտեմ, թէ ինչով կարող եմ քաւել իմ յանցանքը:

—Մոռացութեան տանք այդ բոլորը, սիրելի Ջումշուդ, ասաց մէլիքը:—Ինձ ծանօթ է քո փորձառութիւնը և քո քաջութիւնը պատերազմական գործերում, այդ պատճառով ցանկանում եմ յայտնել քեզ իմ դիտաւորութիւնները: Ես մերժեցի Թալիշի մէլիքի առաջարկութիւնը. դրանից յետոյ դու ազատ ես քո պարտաւորութիւնից. այդ մասին կարող ես անհոգ լինել. ես այլ ևս չեմ ստիպելու քեզ ամուսնանալ նրա աղջկայ հետ: Ես այժմ դժոխքի նման ատում եմ նրանց բոլոր ընտանիքը:

—Ա՜խ, որքան շնորհակալ եմ ձեզանից, հօրեղբայր, որքան բախտաւոր եմ ես և որքան ուրախ: Դուք չափազանց ողորմած էք դէպի ինձ:

—Շնորհակալ մի լինիր ինձանից, Ջումշուդ: Ես կռուեցայ Թալիշեցիների հետ, որովհետև քո նախկին հարսնացուի եղբայրը, այն լիրբ, անպիտան տղան, համարձակվեցաւ իմ տան մէջ ինձ խրատներ տալ... համարձակվեցաւ կոչել ինձ խաբեբայ...: Չեմ կարող առանց կատաղութեան մտաբերել այդ բոլորը: Ես յայտնեցի նրան պատերազմ և մենք պէտք է դրա համար պատրաստվենք: Ինձ շատ լաւ յայտնի է, հէնց որ Թալիշի մէլիքը կը հրատարակէ իրան իմ թշնամի, այն ժամանակ Խամսայի բոլոր մնացած մէլիքները անպատճառ կը միանան նրա հետ, և ես ստիպված կը լինեմ պատերազմել չորս մէլիքների դէմ: Մենք ունենք բաւական զօրք, այդ ճշմարիտ է, և կասկած չունենք մեր զօրքերի քաջութեան մէջ, այսուամենայնիւ, ուժերի գերազանցութիւնը դարձեալ նրանց կողմը կը մնայ.—չորսը մէկի դէմ: Մենք պէտք է աւելի հիմնաւոր կերպով մտածենք, թէ ինչով կարող ենք առաջը առնել այն փոթորիկի, որը սպառնում է մեզ: Ասա ինձ, Ջումշուդ, դու այնքան երկար գտնվում էիր Ջուանշիրցիների մօտ, ծանօթ ես նրանց բարքուվարքին ու քաջութեանը, ասա, դու ինչ կարծիք ունես նրանց մասին: Արդեօք նրանք նոյնքան արի են, նոյնքան ճարպիկ են կռիւների մէջ և նոյնքան անձնավստահ են յարձակումների մէջ, որքան նրանց մասին խօսվում է:

—Ջուանշիրցի ասպատակները ոչ առանց պատճառի հռչակված են իրանց արիութեամբ և քաջութիւններով:

—Երբ որ այդպէս է, ուրեմն ես կը յայտնեմ քեզ իմ նպատակը: Ես կամենում եմ խնդրել Փանահ-խանից և նրա Ջուանշիրցիներից, որ ինձ օգնեն մեր մէլիքների դէմ: Այդ անհրաժեշտ է: Գիտաւորութիւն ունեմ քեզ յանձնել այդ պատգամաւորութիւնը: Լաւ ծանօթ լինելով բոլոր հանգամանքներին, որ վերաբերում են այդ լեռնաբնակների բարքուվարքին, դու աւելի հեշտ կարող ես կատարել այդ դեսպանախօսութիւնը:

—Մեծ ուրախութեամբ կը կատարեմ ձեր հրամանը, հօրեղբայր, պատասխանեց հիացած Ջումշուդը:—Չէ՞ կարելի, որ հէնց այսօր թոյլ տաք ինձ ճանապարհ ընկնելու: Որքան շուտ, այնքան լաւ: Որովհետև մենք կը փութացնենք գործը, դժուարութեան մէջ դնելով մեր թշնամիներին, և միջոց կունենանք նախապէս յարձակում գործելու նրանց երկրների վրա:

—Քո դատողութիւնը շատ խելացի է, Ջումշուդ, բայց հարկաւոր է գոնէ մէկ օրով յետաձգել քո գնալը: Ես կամենում եմ, որ դու ներկայանաս Փանահ-խանին այն փառքով, որ պատշաճ է Վարանդայի իշխանին: Ես կը տամ քեզ մեծաքանակ ավխտայ և կը յանձնեմ տանելու Թանգագին ընծաներ: Փանահ-խանը երկար տարիներ ապրել է պարսիկների մէջ, որոնց մօտ առանց փ ի շ ք է շ ի չէ կատարվում ոչ մի գործ, և նա ինքը, անտարակոյս, կը սիրէ փ ի շ ք է շ ն ե ր:

Յետոյ նա դարձաւ դէպի աստղագէտը, ասելով.

—Իսկ դու, իմ Թանգագին աստղագէտ, նոյնպէս մոռացիր մեր անցեալ տարաձայնութիւնը, և ուղիղ կերպով որոշիր, թէ էգուց ո՞ր ժամին աւելի յարմար կը լինի իմ դեսպանութիւնը ճանապարհ դնելու: Միայն խնդրում եմ, մի՛ խառնափնթորիր քո նախագուշակութիւնները, ինչպէս երէկ արեցիր, գործը դատարկ բանի չէ վերաբերում:

—Ամենամեծ ուրախութեամբ, մէլիք, պատասխանեց աստղագէտը.—միայն թոյլ տուեցէք խնդրել ձեզ, որ ինձ ևս ուղարկէք Ջումշուդի հետ:

—Ինչու համար:

—Նրա համար, որ ձեր դեսպանութիւնը կարողանայ իր բոլոր քայլերը, իր ամեն մի վարմունքը տնօրինել ըստ ժամանակին, համեմատ բարեյաջող աստղերի ազդեցութեանը: Ես կը լինեմ ձեր դեսպանութեան ուղեցոյցը, և դուք կարող էք յոյս դնել կատարեալ յաջողութեան վրա:

—Համաձայն եմ, պատասխանեց մէլիքը,—աւելի լաւ է, որ ես առժամանակ զրկված լինեմ մի այնպիսի իմաստուն մարդու ներկայութիւնից, որպիսին դու ես, որը կարող է ինձ համար որոշել ժամանակները, թէ երբ պէտք է չիբուխ ծխել, երբ պէտք է գնալ որսորդութեան և այլն: Կարծեմ, դրանից աւելի մի այլ կարևոր պարապմունք չի պիտի ունենամ մինչև ձեր վերադառնալը: Որովհետև Թալիշի մէլիքը միայնակ չի համարձակվի արշաւանք գործել իմ երկրի վրա. իսկ մինչև միւս մէլիքներին իր հետ միացնելը, դուք Աստուծոյ յաջողութեամբ վերադարձած կը լինիք, և ես քաջ Ջուանշիրցիների աջակցութեամբ երկիւղ չեմ ունենայ մեր ուժերի անհաւասարութեան մասին: Մնաք բարեաւ, իմ սիրելիներ, գընացէք հանգստացէք, երէկվայ անախորժութիւններից յետոյ, ձեզ պէտք է հանգստանալ և պատրաստվել ճանապարհի համար: Ընծաների և ձեր ավխտայի համար ես ինքս հոգ կը տանեմ:

Ջումշուդը հրաւիրեց աստղագէտին իր սենեակը, այն պատրուակով, իբր թէ կամենում է նրանից լսել մի քանի նախագուշակութիւններ: Երբ նրանք առանձնացան, Ջումշուդը սկսեց գժի նման վազվզել իր սենեակում, բացականչելով.

—Ի՜նչ բախտ է, ի՜նչ բախտ է, ես այժմ ազատված եմ այն բարբարոսական ամուսնութիւնից, որը ինձ այնքան տանջում էր: Ես հաշտվեցայ հօրեղբօրս հետ, ես կրկին կը տեսնեմ իմ սիրելի, գեղեցիկ Սալբիհային և կը գրկեմ իմ երեխաներին: Ա՜խ, որքան բախտաւոր եմ ես. որքան ցանկանում եմ, որ շուտով անցկենար այդ օրը, որը անտանելի է ինձ իր երկարութեամբ... Այստեղ ընդհատեց նա իր խօսքը, և դառնալով աստղագէտին, որը այդ միջոցին ինչ որ գրում էր, ասաց.

—Դէն դի՛ր, խնդրեմ, քո այդ կախարդական համարումները, և ուրախացիր ինձ հետ...

—Ես մեծ բաւականութեամբ ուրախակից եմ լինում ձեզ, պատասխանեց աստղագէտը գլուխը վեր բարձրացնելով.—և հէնց այդ րոպէում ձեր ուրախութիւնը բազմապատիկ անելու համար էի կատարում իմ համարումները:

—Ես այդ բաներին շատ չեմ հաւատում. դու հաշւում ես աստղերի ընթացքը, բայց հիմա ցերեկ է, նրանց տեսնել անկարելի է:

—Հարկաւոր չէ անպատճառ տեսնել նրանց: Ինձ յայտնի են նրանց շրջանները, նրանց պտտվելու ժամանակները, թէ իրանց առանցքի շուրջը և թէ երկրագնտի շուրջը...

—Լսիր, դու խոստացար լինել իմ հաւատարիմ ծառայ, բայց այժմ քո կեղծաւորիլ պատմութիւններով աշխատում ես խաբել ինձ, ինչպէս խաբում ես ուրիշներին: Խոստովանիր, որ քո բոլոր աստղաբաշխական գիտութիւնը կատարեալ ստութիւն է:

—Դէ, մէլիք...

ուսումն աւարտելուց յետոյ: Երբ վերադառնում են Անդրկովկասը և մօտիկ յարաբերութիւնների մէջ են մտնում ժողովրդի հետ, անմիջապէս յուսահատվում են և կորցնում են ամբողջ եռանդը: Ահա իրական կեանքը չը ճանաչելու և երազական գաղափարներ ունենալու հետևանքը»:

—

ՕՐԴՈՒԲԱԴԻ երկու մետաքսագործների, պ. պ. Նուսնուսեանցի և Բաբայեանցի մէջ, գրականական բանակռիւ է սկսվել: Մասնագէտ չը լինելով արդիւնաչահութեան այդ ճիւղի մէջ, թողնում ենք մասնագէտներին այդ վէճը վճռելու:

—

«Արձագանք» շաբաթաթերթը ստացել է Էջմիածնից հեռագրներ, որոնք հաղորդում են թէ վեհափառ կաթողիկոսի առողջութիւնը դէպի լաւն է գնում:

—

Կ. Պօլսի «Թէրճեմանը—Էֆքեար» լրագիրը ամբողջապէս արտատպեց «Մշակի» № 161 մէջ տպված Գրիգոր Արծրունու յօդուածը «Մայրենի լեզուի նշանակութիւնը դպրոցում» վերնագրով:

—

«Русскій Курьеръ» լրագրում տպված է պ. Պորտուգալովի յօդուածների մի շարք Ֆինլանդիայի մասին: Յօդուածից երևում է որ այդ երկիրը, որ բնականապէս չատ աղքատ երկիր է, ունի բազմաթիւ թէ արական և թէ իգական դպրոցներ, որոնց պահպանելու վրա ֆինլանդական ազգը ծախսում է ահագին գումարներ: Ամեն մարդ գրագէտ է Ֆինլանդիայում և այդ երկրի բողոքական հոգևորականութիւնը, մանաւանդ, գվելի ջանքեր է գործ դնում գրագիտութիւնը և ուսումը երկրում տարածելու համար: Իր հոգևորականութեանն է պարտական երկիրը իր կրթութեան բարձր աստիճանով: Ֆինլանդիան ունի բազմաթիւ ժողովրդական դպրոցներ, միջնակարգ և բարձր դպրոցներ երկու սեռի նոր սերունդի համար: Դպրոցների աւանդելի առարկաների հետ մտցրած է և արհեստների աւանդելը: Այդ երկրի վերջին գիւղացին գրագէտ է և իր համեստ խրճիթում նստած, իր դաշտային պարապմունքներից ազատ րոպէներում, կարդում է գիրքը, լրագիրը: Լրագիր կարդալը ամեն ֆինլանդացու համար կենսական պահանջ է, անհրաժեշտութիւն է:

Խորհուրդ ենք տալիս ընթերցողին կարդալ պ. Պորտուգալովի յօդուածները, որոնք տպված են «Русскій Курьеръ» լրագրի № 264 և 266 բանասիրական բաժնում:

—

Լսում ենք որ պ. Գ. Շերէնց, որի նամակը կը տպենք հետևեալ համարում, թողնում է Նոր-Բայազէտ և գնում է Վան, իր հայրենիքում որպէս ուսուցիչ գործելու համար:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք պ. Ար. Թոխմախեանի դասախօսութիւնը «Մասիս լեռների հարաւային ստորոտներ» վերնագրով: Այդ հրապարակախօսութիւնը կարդացվեցաւ ներկայ 1882 թ-ի ապրիլ ամսի 21-ին Արծրունու թատրօնում: Գիրքը տպված է Թիֆլիսում, Մոխ. Վարդանեանի տպարանում և ծախվում է չքաւոր հայ ուսանողների օգտին: Հեղինակը նուիրել է իր գիրքը գնդապետ Աղէքսանդր Թովմասեան Մէլիք-Հայկազեանին, որի ծախսով և տպվեցաւ այդ գիրքը: Գրքի գինը 30 կոպէկ է:

—

Ուրբաթ, հոկտեմբերի 8-ին հայ դերասանական մշտական խումբը Արծրունու թատրօնում կը ներկայացնէ առաջին անգամ «Պ ա տ ի ւ և փ ո ղ», կոմեդիա 5 արարուածով, թարգ. ֆրանսերէնից պ. Ջմշկեանի:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Կըսուի թէ առաջին նախարար Սուլթանին քաղաքական ծրագիր մը ներկայացուցեր է, որոյ ընդունելութիւնը կը յանձնարարէ նորին բարձրութիւնը: Այս ծրագիրը կառաջարկէ ի մէջ այլոց, որ կայսրութեան արտաքին քաղաքականութիւնը մշակէ Եւրոպիոյ բարեկամութիւնը, կառավարութեանց հետ վաճառականական յարաբերութեանց զարգացում տալով: Դարձեալ այս ծրագիրն արևմտեան տէրութեանց հետ անկեղծ և կատարեալ համաձայնութիւն մը իբրև բացարձակ պէտք կը նկատէ: Յիշեալ ծրագրին մէջ յանձնարարուած են երկրին ընդհանուր վարչութեան մէջ խիստ մեծ բարենորոգմունք, միանգամայն պաշտօնէից պաշտօնին և պատասխանատուութիւնը: Ծրագիրը լաւ կազմուորեալ ոստիկանութեան մը պէտքը կարևոր կը համարի, որ անհրաժեշտ է երկրին երկրագործութեան և արհեստից պաշտպանութեան համար: Վերջապէս, ծրագիրը Բեռլինի 61-որդ յօդուածին տրամադրութեանց գործադրութիլը կառաջարկէ:

Կը գովենք բարձրապատիւ Սախտ-փաշայի հայրենասիրական և առաջադիմական գաղափարներն ու ջանքերը, որք կը փայլին իր յղացած և վեհ. Սուլթանին ներկայացրած սոյն ծրագրին մէջ: Կերևի թէ Սախտ-փաշա այսպիսի ծրագրի մը ընդունելութեամբ կուզէ իր պաշտօնը շարունակել:

(Հայրենիք)

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 27 սեպտեմբ.

«Ան անոր, ան անոր, ան ալ անոր. ինչ ադւոր նիստ, ինչ ադւոր նիստ» — հինգշաբթի երեկոյ, սեպտեմբերի 23-ին, այս պատասխանը կառնէինք անոնցմէ որոց կը հարցնէինք թէ ինչ եղաւ այն աւուր Ազգ. ժողովոյ նստի արդիւնքը: Այդ տրուած պատասխաններէն կը մակաբերէինք թէ նիստը յուզեալ եղած է և ոչ չատ արդիւնաւոր: Նոր ընտրուած Ազգ. վարչութիւնը կը պնդէ իր հրաժարականին վրայ, ուրեմն անիշխանութիւննիս կը շարունակէ: Բայց նոր վարչութիւն մը ընտրելու հարկ չը տեսնուիր, զի փորձով տեսան թէ առանց օրինաւոր գլուխ մը ունենալու անհնար է վարչութիւն ունենալ: Պատրիարքական խնդրոյ համար Դրնէն պատասխան չը կայ: Մանաւանդ որ Ճէվտէթ փաշա փոխած է իր լեզուն այս օրերս: Այժմ սկսած է ծաղրական կերպով խօսել: Նախարարը մեր ժողովին վերջի նիստերու մանրամասնութեանցն իսկ տեղեակ՝ այժմ ուրիշ կերպով կը խօսի: «Է՛հ, էհ, նախ ժողովքներիդ կանոնաւորեցէք, վարչութիւն մը ընտրելնիդ կանոնաւորեցէք, վարչութիւն մը ընտրելնիդ նայեցէք, և այնուհետև պահանջեցէք այսքան ստիպողաբար պատրիարքի հրաժարականի պատասխան:»—Այս եղելութեանց տպաւորութեան ներքև գումարեցաւ ժողովը: Այս ժողովքներուն 50-էն 60 անդամք ներկայ կը գտնուին ընդհանրապէս: Այս անգամ ակներև կը տեսնուէր թէ վերջնական որոշում մը տալու փափագ ունին ամենքն ալ: Մեծամասնութեան կարծեաց թարգման հանդիսացաւ Խորէն արքազան մի ազդու ատենախօսութեամբ: Առջի նամակով բացատրած ենք թէ ինչ կարծիքներու բաժնուած է ժողովը: Ցակաւին միաբանութիւն մը չէր գոյացած այն օրը. բայց չատերը փափագ ունին տեղապահ մը ընտրելով գործը վերջացնելու: Այս անգամ կը տեսնուի թէ պատրիարքի դէմ պաշտպան մի սակաւաթիւ խումբ կայ ժողովին մէջ: Գէթ ներկայներն այսպէս ցոյց կուտան: Կարելի է հարցնել. փոքրամասնութիւնն է ներկայացուցիչ ազգային կարծեաց թէ մեծամասնութիւնը: Այդ խումբին պարագլուխն է պ. Ջերազ: Մեզ չատ պարզ կը թուէր թէ ժողովը ուշադրութեան առնէր անոնց խօսածները: Կըրնանք ըսել թէ պ. Ջերազ թարգման կըլլայ ուղղակի պատրիարքի կարծեաց, գէթ այսպէս կը կարծեն, չենք գիտեր որքան ճիշդ է այս: Ժողովին մէջ պ. Ջերազ կը խօսի այդ խումբի կողմէ և ամենէն աւելի յարձակմանց ինքն ենթակայ կըլլայ: Ալ այս անգամ յարձակումներն խիստ սաստիկ կըլլան, և պ. Ջերազ պարտաւոր է ամենուն հանել տալով յաջող և անյաջող պատասխաններ: Մէկ միջոց մը մանաւանդ յուզումը սաստիկ կըլլայ և կրնայ ձեզ գաղափար մը տալ թէ կրքերն ինչ աստիճան չարժած են: Պ. Ջերազ դժգոյն, գունատ կը նստի կելլէ չուարած և դողալով: Իր դէմը կայնած է, աչքերը բացած, ձեռքերը վեր առած պ. Փանոսեան, «Մանզումէի» խմբագրապետը: Կարծես կիկերոն մը կարած Կատիլինայի դէմ կը յարձակի, զի այն ոճով կը խօսի: Թէ Ջերազ գլուխն ետև դարձնէ տաք չունչ մը երեսին կը զարնէ. Սուրէնեանն է որ

—Պահիր քո քարոզները նրանց համար, որոնք հաւատում են քեզ: Ես չեմ մեղադրում քեզ քո խորամանկութիւնների համար. պէտք է մի բանով հաց ճարել, և ի հարկէ, աւելի լաւ է աստղագէտ լինել, քան թէ մուրացկանութիւն անել: Ճակատագիրը ամենևին հարստութիւն չէ տալիս: Դու ինչով ես մեղաւոր որ քեզ չը վիճակվեցաւ խան լինել: Այն ժամանակ դու էլ քո կողմից կը հաւատայիր և կը վարձատրէիր մի որ և իցէ աստղագէտին նրա նախագուշակութիւնների համար:

—Ի՞նչպէս, մէլիք, միթէ դուք այդպիսի կարծիք ունէք իմ մասին...

—Ոչ միայն կարծիք, այլ համոզված եմ, որ այդպէս է:

—Ուրեմն ես չունեմ ձեր աչքում ոչ մի արժանաւորութիւն:

—Ընդհակառակն, դու ունես հաւատարիմ ծառայի արժանաւորութիւններ, եթէ միայն ցանկանալու լինես: Եւ հաւատա ինձ, որ այդ ծառայութիւնը քեզ համար աւելի օգտաբեր և չահաւէտ կը լինի, քան թէ քո բոլոր աստղաբաշխական գիտութիւնը: Ես կամենում եմ յանձնել քեզ մի կարևոր գործ: Լսիր.

—Մենք էգուց պիտի ճանապարհ ընկնենք դէպի Ջուանշիրցիների օբաները. երբ կը մօտենանք Փանահ-խանի բնակարանին, դու պէտք է աննկատելի կերպով բաժանվես իմ սվիտայից և գնաս իմ սիրելի Սալիհայի օբան: Այնտեղ զգուշութեամբ նրա մասին տեղեկութիւններ պէտք է հաւաքես, յետոյ պիտի աշխատես տեսնվել իմ կնոջ հետ այնպէս, որ ոչ ոք նրա ազգականներից չը նկատէ: Յետոյ նոյնպէս զգուշութեամբ կը վերադառնաս ինձ մօտ և քո բոլոր տեղեկութիւնները կը հաղորդես ինձ: Եթէ դու այդ բոլորը խոհեմութեամբ կը կատարես, այն ժամանակ ես կարող եմ նախագուշակել քեզ համար, աւելի ճշդութեամբ քան բոլոր աստղագէտները, որ չատ թ ո ւ մ ա ն ն ե ր իմ քսակից կը թռչեն և կը մըտնեն քո գրպանը: Տես, պէտք է զգոյշ լինես, և դրանից յետոյ, այդ գործի մասին մի բառ անգամ չի պիտի հանես բերանիցդ: Որքան ուզում ես, քո աստղներով խաբիր իմ հօրեղբօրը և իմ բոլոր սվիտային. այդ քո գործն է. միայն պէտք է գիտենաս, որ ես չեմ հաւատում քո համաստեղութիւններին:

—Ես պատրաստ եմ իմ ծառայութիւնը մատուցանել ձեզ, մէլիք, և դուք ինքներդ կը տեսնէք, թէ արդեօք ես կարող եմ տեղեկութիւններ հաւաքել մի գործի մասին, որ ճանճն էլ չը հասկանայ: Պէտք է խոստովանվել, մէլիք, որ դուք առաջին խելացի մարդն էք, որոնց պատահել է ինձ տեսնել այս աշխարհում: Խօսքը թող մեր մէջ մնայ, միթէ յիմարութիւն չէ հաւատալ, թէ աստղները ազդեցութիւն ունեն մարդկային գործողութիւնների կամ վիճակի վրա: Այստեղ դեռ ոչինչ: Նայեցէք, Պարսկաստանում մի քայլ անգամ չեն անում առանց աստղագէտի հետ խորհուրդ անելու. եթէ ձախ ոտքով անցար չէմքի վրայից—դժբախտութեան կը հանդիպես. եթէ փռշտացիր—վատ է. եթէ աղը վիթեցիր—կատարեալ դժբախտութեան նշան է: Իսկ մեր եղբայր աստղագէտները, քաղցածութիւնից ստիպված, վայրիվերոյ կերպով սովորում են աստղների գրութիւնը, անգիր սերտում են նրանց անունները, և յետոյ սկսում են ողորմելի ռամիկների մօտ լուրջ կերպով ցնորաբանութիւններ անել, խօսել համաստեղութիւնների մասին և բացատրել նրանց գիրքը, կացութիւնը, և միայն Ալլահը գիտէ, թէ ուրիշ ինչ յիմարութիւններ են խօսում: Սնահաւատ իրանցիները վախենում են մի քայլ անգամ տնից դուրս դնել, առանց խորհրդակցելու աստղագէտի հետ: Եթէ նա պատահմամբ մի բան նախագուշակում է, որքան գովասանքներ, փառք և փող է ստանում: Իսկ եթէ նախագուշակութիւնը սխալ է յայտնվում, դարձեալ ինքը մնում է իրաւացի, ասելով. թէ յետաձգեցին գործը. այն ոտքը ա ռ ա ջ չը դրեցին, որ պէտք էր. այնպէս պէտք չէր նայել. երևի, մի մարդ չար աչքով տեսեց, և հազարաւոր այսպիսի յիմար պատճառներ կը բերեն, որ անկարելի է մի ըստ միոջէ յիշել: Եւ ինչու էք զարմանում, մէլիք, որ մեզ մօտ աստղագէտների թիւը օրըստօրէ բազմանում է. դա խիստ չահաւէտ մի պարապմունք է...

—Հաւատում եմ, պատասխանեց Ջումշուդը,—բայց իմ աստղը ասում է ինձ, որ մենք անցեալ գիշերը չը քնեցինք, երբ գտնվում էինք ստորերկրեայ վիրապի մէջ, իսկ էգուց պէտք է ճանապարհ գնանք, ուրեմն հիմայ պէտք է հանգստանալ: Ցտեսութիւն, աստղագէտ:

Նրանք պառկեցին գորգերի վրա և չուտով քընեցին խորին քնով:

IX

ՓԱՆԱՀ-ԽԱՆԻ ՄՕՏ ՀԱՍՆԵԼԸ:

Միւս օրը, կէսօրվայ պահին, դեսպանախումբը ճանապարհ ընկաւ: Ջումշուդը հագած ունէր մի տեսակ զգեստ, թուրքաց ձևով, որ հարուստ կերպով զարդարված էր ոսկեհուռ ժապաւէններով: Նա նստած էր սև նժոյգի վրա, որը իր վայելչագեղ կազմուածքով և փոքրիկ գլխով ցոյց էր տալիս իր արաբական ծագումը: Երեք հարիւր ողամարդիկ, զինված ոտքից ցգլուխ, բաղկացնում էին նրա սվիտան: Իրանց յարգանքը ցոյց տալու համար, այդ ձիաւորները գնում էին նրա ետևից և առջևից, բաւական հեռաւոր տարածութեան վրա:

Ճանապարհին գնալու ժամանակ, իրանց ընթացքը աստղների բարեյաջող ընթացքի հետ յարմարեցնելու պատրուակով, Ջումշուդը հրամայեց աստղագէտին, որ ձին իր ձիու հետ հաւասար կերպով քշէ, որպէս զի կարողանայ նրա հետ խորհուրդներ անել: Բայց փոխանակ աստղների վրա խօսելու, ճանապարհի ձանձրոյթը ցրվելու համար, հազիւ լսելի ձայնով, խօսում էր նրա հետ իր Սալիհայի մասին, տալիս էր զանազան պատուէրներ, թէ ինչպէս պէտք էր նրա հետ տեսնվել, ինչպէս առանձնանալ, որովհետև մի ուրիշի ներկայութեամբ Սալիհայի հետ խօսելը կարող էր հակառակ հետևանքների հասցնել, և նրա չափազանց պարզմտութիւնը կարող էր երևան հանել իրանց գաղտնիքը:

Երբ մօտեցան Ջուանշիրցիների օ բ ա ն ե ր ի ն, ճանապարհի վրա կանգ առին: Այդ միջոցին աստղագէտը, Ջումշուդի ցանկութեան համեմատ, նըստեց մարգագետնի վրա և սկսեց նախագուշակութիւններ անել, թէ երբ կը հասնի բարեյաջող րոպէն օբաները մտնելու համար: Ջումշուդի ամբողջ խումբը, նոյնպէս ձիերից ցած իջնելով, զարմացած նայում էին աստղագէտի պարապմունքների վրա: Նրանց հայացքները արտայայտում էին յոյս և երկիւղ: Լաւ ճանաչելով իրան շրջապատող անձինքների հասկացողութիւնը, աստղագէտը գիտմամբ ցոյց էր տալիս երևակայական դժուարութիւններ, որոնք իբր թէ ներկայանում էին նրան աստղների ընթացքը հետազօտելու ժամանակ: Բոլորը զարմանում էին նրա իմաստութեան վրա, բացի Ջումշուդից, որը ծըպտալով լսում էր նրա իմաստակութիւնները: Վերջապէս աստղագէտը ուրախութեամբ բացականչեց.

—Երեկոյեան ժամուն, երբ արեգակը խոնարհված կը լինի դէպի իր մուտքը, դուք ես կարող էք մուտք գործել Փանահ-խանի օբայի մէջ, և կարող էք իսկոյն գնալ նրա մօտ: Նա կընդունէ ձեզ սիրով և դուք յաջողութիւն կը գտնէք ձեր նպատակների մէջ: Իսկ ինձ այժմ անհրաժեշտ է բաժանվել ձեզանից և առժամանակ թագնվել մի ուրիշ օբայի մէջ: Յետոյ կը վերադառնամ և կը հաղորդեմ միայն մէլիք-Ջումշուդին այն գաղտնիքը, որը աստղների շնորհիւ պիտի երևան հանեմ: Պատուիրում եմ. թէ իմ գնալը և թէ վերադարձը պէտք է, որպէս մի գաղտնիք, նոյնպէս ծածկված մնայ Փանահ-խանից կամ նրա մարդիկներից: Ոչ ոք պէտք չէ որ գիտենայ, թէ ես պատկանում եմ ձեր խմբին, մինչև ես ինքս յայտնելու չը լինեմ այդ: Եթէ դուք իմ այս պատուէրները ճշտութեամբ չէք կատարի, այն ժամանակ ոչինչ յաջողութիւն ունենալ չէք կարող:

—Մենք խոստանում ենք ճշտութեամբ կատարել քո պատուէրները, ով իմաստուն աստղագէտ, պատասխանեց Ջումշուդը, մի առանձին պատկառանքով նշանակութիւն տալով նրա խօսքերին:

Յետոյ իր խմբին հրամայեց նա ձիաների թամբերը վեր առնել, հանգստանալ, սպասելով աստղագէտի նշանակած ժամանակին: Իսկ ինքը այս վերջինի հետ հեռացաւ ծառերի ստուերի ներքոյ, և գրելով մի քանի խօսքեր, տուեց նրան Սալիհային յանձնելու համար: Աստղագէտը միաքբարեաւ ասելով, հեռացաւ:

(Կը շարունակվի)

հոգու առնողի պէս եառ կեցած է, ձեռքերը Զեբաղի աթոռին կոթնցուցած որոտընդոստ կը գոչէ: Աջ կողմը՝ կաս կարմիր կտրած, ուռած կը պտտայ կը կանչէ մեր Ռէթէոս Պէրպէրեանը: Ատեն է գոեր իր էջը քշելու: Մակբայի, շաղկապի, նախադրութեան կռիւ մ՚է կը բրդնէ: Եղբայր, հիմա քերականութեան տեղը չէ. որու պիտի հասկցնես: Ձախ կողմն է ալ. Քրիստոստուր Ղազարոսեան, արմատական ծերունին: Աչքերը, այտերը արիւն լեցուած, ձեռքերը ոտքերը կը չարժէ. ճերմակ միրուքին ամեն մէկ թելը տնկուած է. մազերը բոլորը վեր ցցուած, կարծես «դժոխք բացեալ» հերոսն է: Խիստ խառնակութիւն: Դիւանը թափուր է: Ատենադպիրները գործերնին ձգած իրենք ալ եռևէ են հարուած տալու: Ատենապետը միայն իր աթոռին վրայ է, զանգակը կը հնչեցնէ և առեանը փակել կը սպառնայ թէ մի քիչ չը հանդարտին: Ուր ուրեմն խաղաղութիւնը կը տիրէ, փոշիները կը ծածկին երեսները: Որոշում մը տալու վայրկեանը կը հասնի, բայց ինչ որոշում տան: Մէջէն ելլելու ուրիշ ճամբայ չեն գտներ, բայց եթէ կայանք տալ թէ յաջորդ հինգշաբթին վերստին գումարին և զբաղին միայն պատրիարքական խնդրով և տան վերջնական վճիռը: Այն աւուր վիճաբանութեանց երևոյթէն կը տեսնուի թէ մեծամասնութիւնը հակամէտ է ընդունել պատրիարքի հրաժարականը առանց սպասելու Դրան պատասխանի, կամ պնդելու նորա մօտ Ներսէս սրբազանի համար: Յայտնի էր թէ այս այսպէս պիտի ըլլար: Այսօր կը լսենք թէ զանազան կողմից շարժումներ կը պատրաստուին հինգշաբթի աւուր ժողովին վրայ բռնաբարութիւն ընել և անպատճառ Ներսէս սրբազանի պատրիարք մնալը պահանջելու համար: Այս լուրը որչափ ստոյգ ըլլալը չենք գիտեր, հետևաբար առոր վրայ խօսելու հարկ չը կայ: Սպասենք հինգշաբթի աւուր:

Սեպտեմբերի 23-ի նստին ժողովոյ ատենապետը առաջարկեց որ՝ յաջորդ օրը ըլլալով տաբերդարձ վեհ. կաթողիկոսի անուանը, ժողովը շնորհաւորութեան հեռագիր մը ընէ առ Նորուն վեհափառութիւն: Սակայն նկատելով որ մինչև ցարդ այդպիսի սովորութիւն մը չը կայ, առաջարկը չընդունեցին: Պատրիարքական փոխանորդն է որ այդ հեռագիրը բրաւ յաջորդ օրը:

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բուէնոս-Այրէսից հեռագրում են սեպտեմբերի 23-ին, որ Չիլիի և Պէրուի դիպլօմատիական յարաբերութիւնները կտրված են:

—Կայիրէից հեռագրում են սեպտեմբերի 24-ին: Արաբիի, Տուլբայի և ուրիշների մասին դատաստանական քննութիւնը արդէն սկսվել է. քննութիւնը շատ գաղտնի է կատարվում: Բրիտանական զօրքերը Տանտախից և Դամանգուրից արդէն վերադարձան:

—«Times» լրագիրը ասում է, որ Անգլիան եգիպտական խնդիրը վճռելու համար դաշնակիցների պէտք չունի: Անգլիան չէ կամենում Եգիպտոսը միացնել, բայց միայն կառավարել ընդհանուրի շահի համար, այդ պատճառով հարկաւոր չէ Եւրօպայի ողորմած գործակցութիւնը: Անգլիան ամբողջ Եւրօպայի դաշնակից է, այդ պատճառով առանձին դաշնագրներ հարկաւոր չեն հաստատելու համար նրա ձեռնարկութիւնները:

—Կ. Պօլսի «Հայրենիք» լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալը: «Երէկ տարաձայնութիւն կար թէ նախարարական ատյանը կրկին ծանր կերպարանք մը առած է և թէ պաշտօնէութեան բոլոր անդամոց հրաժարականը հաւանական էր: Այս պարագային մէջ կը կարծվի թէ սուլթան Սաիտ-փաշայի պիտի յանձնարարէ նոր պաշտօնէութիւն մը կազմել:

—«Русскій Курьеръ» լրագրին գրում են Կ. Պօլսից հետևեալը: «Լուր է տարածվել, որ շէյխ իբրագուլլահը չուտով կը խոնարհվի թիւրքաց կառավարութեան առջև և աքսորված կը լինի Մէդինա: Բայց այդ լուրը հնարված է, որպէս պատասխան պարսից դեսպանին: Շէյխ ոչ հպատակվելու ցանկութիւն ունի, ոչ էլ Մէդինայի մէջ հանգստանալու: Ընդհակառակն գեկուցումները, որոնք հասան Բ. Դուռը անցեալ շաբթին, հաղորդում են որ շէյխը սպառնում է ոչ այնքան Պարսկաստանին, որքան Փոքր-Ասիային: Ասում են, մինչև անգամ, որ շէյխը առաջարկութիւններ արաւ հայերին միանալ իրան հետ տաճկաց դէմ, բայց հայերը չը համաձայնվեցան այդ առաջարկութիւնների հետ: Հայերը չեն հաւատում քիւրդերի բարոյականութեանը, որոնք մի գեղեցիկ օր կարող են նրանց թողնել ու դաւաճանել: Վերջապէս նրանք շատ լաւ ճանաչում են քիւրդերի իսկական ոյժը, որ Եւրօպայում չափազանցացնում են:»

—Բերլինի «Post» լրագրին գրում են Վիէննայից որ Պրեսբուրգի մէջ պատահած հակահրէական անկարգութիւնները երևի շուտով նորոգվելու են, որովհետև հակահրէական շարժումը այդտեղ խոր արմատներ է գցել: Շատերը Պրեսբուրգի մէջ բնակվող հրէաներից, մանաւանդ հարուստ գործարանատէրերը, արդէն թողել են քաղաքը և տեղափոխվել են Վիէննա: Շարժումը գրգռված է եղել Գերմանիայից ուղարկված հակահրէական անթիւ բրօշիւրներով, որոնց հրէաների թշնամիները առա մի քանի ամիս է որ աշխատել են տարածել ամբոխի մէջ: Այժմ, երբ հարուստ հրէայ գործարանատէրերից շատերը թողեցին Պրէսբուրգ և նրա գաւառը, գործարաններից շատերը փակվեցան և աւելի քան 2,000 բանուորներ մնացին առանց գործի: Անգործութիւնը մըշակ դասակարգի մէջ աւելի էլ սաստկացնում է անկարգութեան ցոյցերը: Հրէաները շտապում են թողնել Պրէսբուրգ, շատ լաւ գիտենալով որ այժմեան հանգստութիւնը և կարգը ժամանակաւոր է և պահպանվում է Պէշտից ուղարկված զօրքերի ներկայութեամբ, բայց հէնց որ զօրքերը կը հեռանան, անկարգութիւնները նորից կը սկսվեն:

—Ալէքսանդրիայից հեռագրում են սեպտեմբերի 28-ին: Այստեղ հասան մօտ 200 չէրքէզներ, ալբանցիք և թիւրքեր, որոնք պէտք է մտնեն եգիպտական ժանդարմէրիայի մէջ: Տանտախում նորերումս կալանաւորված շէյխին, որ մեղադրվում էր ազգաբնակութեանը գրգռելու մէջ, պատժեցին փայտի հարիւր հարուածներով և բանտարկեցին: Տանտախում մեծ քանակութեամբ զէնքեր են բռնված:

—Կ. Պօլսից հեռագրում են սեպտեմբերի 29-ին: Երէկ Բ. Դուռը յանձնեց դեսպանին մի յայտագիր տուեց և մի և նոյն ժամանակ հեռագրեց Աթէնք սահմանական չորս վիճելի կէտերի՝ Կարալի-Դէրբէնտի, Նէզէրոսի, և նոյնպէս Կրաչովի և Կալիմակիի վերաբերութեամբ, որոնց Թիւրքիան, սահմանական յանձնաժողովի վճռի համաձայն, տալիս է Յունաստանին:

—«Köln. Zeitung» լրագրին Փարիզից հեռագրում են հոկտեմբերի 7-ից: Լէօն Սէ այսօր խորհրդակցում էր Դիւկլէրկի հետ: Գամբէտտայի օրգանները, նոյնպէս և «Temps» լրագիրը, պնդում են այսօր կրկին անգլօ-ֆրանսիական կօնտրօլը պահպանելու վրա Եգիպտոսում: «Siècle» լրագիրը, պատգամաւորների ժողովի նախագահ Բրիսօնի օրգանը, այսօր նորից արշաւանք սկսեց Գերմանիայի դէմ և հաստատում է, որ իշխան Բիսմարկ, տեսնելով որ եգիպտական հարցը Անգլիայի շահերի դէմ վճռել չէ կարողանում այժմ աշխատում է վճռել այդ հարցը Անգլիայի հետ միասին: «Siècle» լրագիրը, այնուամենայնիւ, յոյս է յայտնում, որ աչքի առաջ ունենալով Գլադստօնի յայտնի ազնւութիւնը, իշխան Բիսմարկ այս անգամ ևս դիպլօմատիական անաջողութիւն կունենայ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կանանց մասնակցութիւնը արբեցողութեան մէջ: Եթէ որ արբեցողութեան աստիճանը պէտք է որոշել ալկօօլիզմից և delirium tremens-ից մեռնողների թւով, այն ժամանակ անգլիացիներին անհրաժեշտ է ճանաչել որպէս Բաքոսի ամենաջերմեռանդ երկրպագուներ: Ինչ որ վերաբերվում է անգլիական տիկիններին, նրանք ևս, ինչպէս երևում է ստատիստիկական ամենանոր թւանշաններից, աւելի և աւելի վարակվում են իրանց ամուսինների և սիրեկանների ախտով և անձնադոհութեամբ բաժանում են նրանց հետ գաւռ բաժակը: Երկու սեռերի սրտաշարժ միաւորութիւնից յետոյ, Բաքոսի երկրպագման սեղանի վրա 1869 թւին 764 մարդկային զոհեր են բերված, որոնք ընկեցին յաւիտենական քնով ալկօօլից կամաց կամաց թունաւորվելով: Մինչև 1873 թիւը, արբեցութեան իւրաքանչիւր տարվայ զոհերի թիւը և կանացի սեռի մասնակցութիւնը նրա մէջ համարեա չէ փոխվում, բայց սկսելով 1874 թւից, շատ աւելանում է, և եօթանասուն թւերի վերջերում նրա իւրաքանչիւրամեայ թիւը մինչև 1,200-ի է հասնում: Կանայքը այդտեղ ևս տղամարդերից յետ չը մնացին: 1869 թւին ալկօօլիզմի զոհերի ընդհանուր գումարից կանայքը $30^0/_0$ էին տալիս, իսկ 1878 թւին արդէն $37^0/_0$: Թունդ խմիչքներ շատ գործածելուց բոլոր մեռածները Անգլիայում վերջին տաս տարիների ընթացքում 9,217 էին: Արբեցողութեան աճելը Անգլիայում և կանանց սաստիկ մասնակցութիւնը երևում է հարբած դրութեան մէջ կալանաւորված երկսեռ անձանց իւրաքանչիւրամեայ թւից: 1857 թւին փողոցներից բարձրացրել են 75,859 մարդկանց. այժմ նրանց իւրաքանչիւրամեայ թիւը 210,000-ի է հասնում, որ կը նշանակէ, թէ 100,000 բնակիչների վրա 849 արբեցողներ են գալիս: Փողոցում հարբած դրութեան մէջ 100 կալանաւորվածից, միջին թւով, 29 կանայք են լինում:

***

Դօկտոր Տաններ հետևող կին: Ամերիկական լրագիրները պատմում են, որ այժմ դօկտոր Տանների դերը իր վրա վերցրել է մի ջահիլ աղջիկ, միս Տրէնդէլ, Չիկագօից, որը առա արդէն երեք ամիս է, հետևապէս, 90 օր, ոչ մի կերակուր չէ ընդունում: Փորձում էին հեղուկ կերակուրը ծորակի միջոցով ուղղակի ստամոքսը մտցնել, բայց այդ բոլորովին իզուր էր: Նա խըմում է միայն մեծ քանակութեամբ ջուր և սուրճ: Բժիշկները կարծում են, որ նա շուտով կը մեռնի: Միս Տրէնդէլ 26 տարեկան է. նա մխիթարում է իրան այն մտքով, որ այդպիսի դէպք Չիկագօում դեռ ևս չէ եղել. և հազիւ թէ երբ և իցէ կը լինի:

***

Հնավաճառները Նիւ-Եօրկում: Հնավաճառական արդիւնաբերութիւնը, որ դեռ ևս մօտիկ ժամանակներում բոլորովին անյայտ էր Նիւ-Եօրկում, վերջին ժամանակներում սաստիկ շատ է տարածվել: Ներկայումս մօտ 2,000 իտալացիներ կան, որոնք Նիւ-Եօրկում ժողովում են ամեն տեսակ աղբ և որոնցից իւրաքանչիւրը օրական աշխատում է մօտ 35 պէնս:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 հոկտեմբերի: Ֆինանսների մինիստրութեան մէջ վերաքննվում է կանօնագրութիւնը գինուօրական բնակարանների պարտաւորութեան մասին: Ենթադրված է տեղերի քանակութիւնը և կարգերը փոխել:

ՍԱՄԱՐԱ, 5 հոկտեմբերի: Սեպտեմբերի 24-ին Տիմաշեօվ գիւղի մէջ, Վօլգայի վրա, բացվեցաւ անգլիական ընկերութեան շաքարի առաջին գործարանը, որ իւրաքանչիւր օր 150 պուդ շաքար է պատրաստում: Այսօր 9 աստիճան ցուրտ է:

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԲՈՒՐԳ, 5 հոկտեմբերի: Հոկտեմբերի 1-ից ցրտեր են, ձիւն է գալիս և սահնակներ են գործում:

ՏՈՒԼԱ, 5 հոկտեմբերի: Բեաժսկօ Վեազեմի երկաթուղու գծի վրա փայտաշէն կամուրջները և խողովակները կը փոխարինվեն քարէ կամուրջներով և խողովակներով:

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ, 5 հոկտեմբերի: Այստեղ սկսեցին պետական տան շինութիւնը, որի գինը 2,500,000 ր. է: Շինութեան ժամանակամիջոցը երեք տարի է:

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ, 5 հոկտեմբերի: Վօլգայի վրա Սօրմօվօի մօտ ձմեռում են մօտ 150 շոգենաւեր քարավաններով, ամենից շատը Սիմբիրսկի և Կազանի մէջ են:

ՎԱՐՇԱՎԱ, 5 հոկտեմբերի: Ցուրտը 3 աստիճան է և ձիւն է գալիս:

ՄԱԿԱՐԵՕՎ, 5 հոկտեմբերի: Հոկտեմբերի 3-ին Ունժա գետը սառուցով ծածկվեցաւ: Ցուրտը 12 աստիճան: Ապրանքների բեռները չը հասան իրանց տեղերը:

ՌԻԲԻՆՍԿ, 5 հոկտեմբերի: Նաւահանգիստը մտան 45 մեծ և փոքր շոգենաւեր և նաւակներ: Շեկսնա գետը սառուցով ծածկվեցաւ:

ՕՐԵՕԼ, 5 հոկտեմբերի: Ցուրտ է, ձիւն է գալիս: Առևտուրը հանդարտ է:

ՕԴԷՍՍԱ, 5 հոկտեմբերի: Բազդէլնայա-Ժիլինկա երկաթուղու գծի ուղղութեամբ ճանապարհը սառած է: Երկաթուղու գնացքները ուշանում են:

ՏԱԳԱՆՐՕԳ, 5 հոկտեմբերի: Ցուրտը 3 աստիճան է:

ՓԱՐԻԶ, 5 հոկտեմբերի: Երէկ հասաւ այստեղ Մեծ իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ իր ամուսնի հետ Վիէննայից առաջին արագ գնացքով: Ճանապարհը անցան 27 ժամվայ մէջ: Երէկ Մեծ իշխանը փոխադարձ այցելութիւններ ունեցաւ հանրապետութեան նախագահ Գրեվիի և Ուէլսի իշխանի հետ: Մեծ իշխան և Մեծ իշխանուհին այցելեցին ռուսաց եկեղեցին:

ԼՕՆԴՕՆ, 5 հոկտեմբերի: Արաբի-փաշայի դատաստանական գործը յետաձգված է: Եգիպտական մինիստրութիւնը սպառնում է հրաժարական տալ, եթէ Անգլիան չի յետ առնի իր պահանջը Արաբի-փաշայի պաշտպանութիւնը անգլիական իրաւաբաններին յանձնելու մասին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 հոկտեմբերի: Այստեղ շատ ցուրտ է և պարզ եղանակ: Այսօր ցուրտը 5 աստիճան է: Շրջակաների մէջ շատ արջեր են երևացել: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է, որ պետական կալքերի մինիստրութիւնը հարց է բարձրացրել նահանգների մէջ ծառայողների դրութեան բարւոքման մասին: Կօխանօվի մասնաժողովն էլ կը զբաղվի ընտրողական իրաւունքների աւելի հաւասար բաժանմամբ դասակարգերի մէջ: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ հոկտեմբերի 9-ին կը կայանայ երկաթուղիական արտաքոյ կարգի ընդհանուր ժողով երկաթուղիական օրէնսդրութիւնը քննելու համար, որ մշակել է Բարանովի մասնաժողովը:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ, 5 հոկտեմբերի: Վերին Վօլգայի վրա նաւերը յանկարծ սառուցի պատահեցին, չը կարողանալով հասնել ձմեռելու տեղերը: Վնասները առհագին են:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 հոկտեմբերի: Այստեղ եղանակը պարզ է: Ցուրտը գիշերով 5 աստիճան է: Նեվա գետը և Լադօգայի լիճը մաքուր են սառուցից: Վարշավայի և Կիեվի մէջ ձիւն եկաւ:

ԽԱՐԿՕՎ, 5 հոկտեմբերի: Տեխնօլօգիական ինստիտուտի շինութեան յանձնելը համալսարանին, դարձեալ յետաձգված է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 հոկտեմբերի: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է. Հոկտեմբերի 9-ին նշանակված է երկաթուղիական ընկերութիւնների ընդհանուր ժողովը երկաթուղիական օրէնսդրութիւնը մշակելու համար:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 հոկտեմբերի: Պետական բանկի $5^0/_0$ տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 75 կ., երկրորդ 91 ր. 50 կ., երրորդ 91 ր. 25 կ., չորրորդ 90 ր. $12^1/_2$ կ., հինգերորդ 90 ր. 37 կ., ներքին $5^0/_0$ առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 201 ր. 25 կ., երկրորդ 205 ր. 25 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 62 կ., երկրորդ 89 ր. 75 կ., երրորդ 89 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. $19^1/_2$ կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,12 պէնս, Ամստերդամի վրա 122,50 պէնս, Ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 205 մարկ 62 պֆ., Փարիզի վրա 254 ֆրանկ 35 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ հրաւիրում է ցանկացողներին կապալով վերցնել քաղաքային տան մի մասի քարէ և սրելու աշխատանքները Վելիամինօվսկայա փողոցի կողմից: Ցանկացողները պէտք է ներկայանան աճուրդին վարչութեան բնակարանի մէջ երեքշաբթի, հոկտեմբերի 12-ին, օրվայ 12 ժամին: Նախագիծը, պայմանները և բոլոր անհրաժեշտ պայմանները կարելի է տեսնել վարչութեան մէջ ամեն օր առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2 ժամ:

2—3

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ
սիստեմատիքական ընթացք
Գրիգորի Վարձելեան
հայոց միջնակարգ ուսումնարանների համար
մասն առաջին (ամբողջ թուեր)

Մամուլի տակն է և սեպտեմբերի առաջին օրերին լոյս կը տեսնի նոյն խնդիրների երկրորդ մասը (կոտորակ թուեր և երրորդական կանոններ):

գինն է 40 կոպ.

Ուսումնարաններին զիջումն 20%:

Ծախվում է Վ. Շահվերդեանի լրագրական գործակալութեան խանութում:

Օտար տեղերից դիմում են այս հասցեով Тифлисъ, въ Агентство В. Шавердова:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՄՍԱՅԻ

ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գիրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թիֆլիսում վաճառվում է՝

„Մշակի“ խմբագրատանը.—„կենտրոնական գրավաճառանոցում“ Միրիմանովի տանը №№ 3 և 4. Պ. Զաքարիայ Գրիգորեանցի „կովկասեան գրավաճառանոցում“.— Պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում.— Պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետևեալ հասցեով:
ТИФЛИСЪ. Редакція „Мшакъ“.
РАФФИ.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՐ. ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱԻՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ

(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷԱ №№ 156, 157, 158, 159 և 160.

համեմատեցէք թէյ

1 ր. 10 կ. թէյի հետ ամեն տեղ 1 ր. 30 կ.
1 „ 20 „ . . . . 1 „ 60 „
1 „ 40 „ . . . . 1 „ 90 „
1 „ 60 „ . . . . 2 „ 20 „
1 „ 80 „ . . . . 2 „ 50 „
ամենալաւը 2 ր. . . . . . 3 „ ——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շօկօլադի և կակաօ-ֆրայ էսսենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բազրի կօնֆեկտների, Շեֆելդի դանակների, Տուրների գրիչների, Դաուի հրացանների, Վեկլիի ռէվօլվերների, Բարնսբիի թամբերի, Մեկինի ամաններ, Կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ոլբօմներ և այլն և այլն:

6—100

Դուրս գալով ՕԴԷՍԱՅԻՑ ես բոլոր իմ ապրանքները և առևտրական դօկումենտները 8000 ր. աւելի արժողութեամբ յանձնեցի իմ գործակատար Ագուլեցի Մամիկօն Գարիբօվին: Նա օգուտ քաղելով իմ բացակայութենից և հաւատարմութենից ծախեց ապրանքները, մերժեց յանձնել ինձ գոյացած գումարը, չը կամենալով հաշիւ տալ ինձ և յանձնել մուրհակների իմ բլանկները: Այդ պատճառով յայտնում եմ ի գիտութիւն ամենքի, ում հանդիպի, մուրհակների այդ բլանկները անվաւեր համարել:

Ի. Մ. ԿՈՒՐՑՕՎ.

2—2

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԷԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ:

„Ժուռնալ դ'Օրիան“ լրագրի հին բաժանորդներին դադարեցրած թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը:

„L'Oriental“ թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ:

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետևեալ հասցեով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9.

Միջի փողոց, կաթոլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սունդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մառաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ումիվալնիկներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) ռէվօլվէրի, սիգար Ռէնգարդի Ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլզի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Էյնէմի. կօֆէ Էյնէմի և Միլիւքօնի. Պետերբուրգում 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դոյթուկ (пухъ), պադնոսներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջրբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութօներ, Բրիտանսկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօբկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակօյ, թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարետախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, գդալներ սեղանի և չայու Ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանսկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չումիչկէք 45 կ.—5 ր., չամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պոլսապոշկաններ վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, զոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիրմայու ոսկորէ, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմոններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերէյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԵԼ ՏԵՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցեով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

150—180

Միջի փողոց, կաթոլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱՅԻ

ց1-ն Հոկտեմբերի 1882

ՊԱՀԱՆՋՔ

1. Դրամարկղ (առձեռն թղթադրամ)		88,238—79
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկայի բաժնում		908—12
3. Զեղջումն (Disconto) մուրհակաց երկու ստորագրութեամբ		2,949,096—53
4. փոխատուութիւն գրաւականով՝		
ա) Պետութիւնից ապահովեալ տոկոսաբեր թղթերի	1,439,540—25	
բ) » ոչ » » »	680,910	2,120,450—25
5. Բանկայի պատկանեալ տոկոսաբեր թղթեր		90,852—53
6. Թղթակիցներ՝		
ա) Նոցա հաշիւ (Loro)	1,235,503—38	
բ) Բանկայի հաշիւ (Nostro)	2,174,230—65	3,409,734—03
7. Բողոքուած մուրհակներ		11,254—80
8. Պայմանաժամը անցուցուած փոխատուութիւններ		15,840
9. Ընթացիկ ծախսեր		33,898—75
10. Կահկարասիք և սկզբնական ծախսեր		6,228—92
11. Յետ ստացուելիք ծախսեր		6,817—92
12. Ոսկի		8,541—05
	Ր. Ա.	8,741,861—69 Կ.

ՊԱՐՏՔ

1. Հիմնական դրամագլուխ		500,000
2. Պահեստի դրամագլուխ		51,000—75
3. Աւանդներ՝		
ա) Պայմանաժամով		1,906,158—73
բ) ց'Պահանջ		446,195—14
գ) Ընթացիկ հաշուով		519,575—98
4. փոխառութիւն Թիֆլիսի Պետական Բանկայի բաժնից զեղջեալ մուրհակներով		350,716—26
5. Մասնաւոր ընթացիկ հաշիւ Թիֆլիսի Պետական Բանկայի բաժնումը, ապահովեալ մուրհակներով և տոկոսաբեր թղթերով		1,191,263—53
6. Թղթակիցներ՝		
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	921,330—70	
բ) Բանկայի հաշիւը (Nostro)	2,555,439—07	3,476,769—77
7. Բանկայի բաժնետոմսերու անվճար կտրօնների բաշխը 1880 և 1881 թ.		340—40
8. Չը վճարուած տոկոսներ աւանդներու ընթացիկ հաշիւներու և այլ գործողութեանց		91,120—22
9. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ		201,605—34
10. փոխանցիկ գումարներ		7,115—57
	Ր. Ա.	8,741,861—69 Կ.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 6 Октября 1882 года. Типогр. Главн. Упр. Главноначальн. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. зак. д.